

Πρόσφατα το εβραϊκό νεκροταφείο των Ιωαννίνων βεβηλώθηκε. Μια τέτοια αχαρκτήριστη πράξη προκαλεί βαθύτατη λύπη, δικαιολογημένη αγανάκτηση και εύλογη ανησυχία. Ιδιαίτερα όμως μελαγχολικές σκέψεις γεννά μια σύγκριση. Πριν από αρκετούς αιώνες, τον συνήθως σκοτεινό και μισαλλόδοξο Μεσαίωνα, ένα χρυσόβουλο του 1319, στα χρόνια του Ανδρόνικου Β' του Παλαιολόγου, προστάτευε τους Εβραίους των Ιωαννίνων ορίζοντας: «ίνα δε ευρίσκωνται και οι εν τη τοιαύτη πόλει Ιουδαίοι εις ελευθερίαν και ανενοχλησίαν κατά τους λοιπούς εποίκους αυτής». Σήμερα, σε εποχή υποτίθεται περισσότερο φωτεινή και ανεξιθρησκή δυσκολευόμαστε να εξασφαλίσουμε τη γαλήνη των νεκρών τους και το σεβασμό των μνημείων τους.

Τώρα, αν υποθέσουμε ότι ό,τι συνέβηκε στα Ιωάννινα έγινε με πρόφαση διεστραμμένες και ξεστρατισμένες θρησκευτικές αντιλήψεις, καλό και σκόπιμο είναι ίσως να γίνει αναφορά σε μια πραγματικά σημαντική στιγμή της Ορθοδοξίας. Στα 1567/1568, οι Εβραίοι της ενετοκρατούμενης Κρήτης προσέφυγαν στον Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Μητροφάνη τον Γ', ζητώντας του να επέμβει για να τους προστατεύσει από την εχθρότητα κάποιων Ορθοδόξων του νησιού. Η αντίδραση του Πατριάρχη υπήρξε άμεση και σαφής. Σε εγκύκλιό του, αναφερόμενος σε όσους αδικούσαν τους Εβραίους, δεν δίστασε να γράψει: «...οι τοιούτοι υπάρχωσιν αφωρισμένοι υπό Θεού Παντοκράτορος και κατηραμένοι και ασυγχώρητοι και μετά θάνατον άλυτοι» και συνέχιζε «η γαρ αδικία και συκοφαντία καθ' ου αν πραχθείη και τελεσθείη αδικία εστί, και ουκ εστι ποτέ τον αδικούντα είναι ανεύθυνον εκ του προφασίζεσθαι ότι ετερόδοξον ηδίκησε και ουκ ευσεβή, επει και ο Κύριος ημών Ιησούς Χριστός εν Ευαγγελίοις μηδένα φησί διασεισητε μηδέ συκοφαντήσητε, μη διαχωρίζων πάντως μηδέ χώραν διδούς τοις ευσεβέσιν αδικείν τους αλλοτριόφρονας». Υπε νθυμίζεται ακόμη πως οι Εβραίοι των Ιωαννίνων είναι κυρίως Εβραίοι Ρωμανιώτες. Οι πρόγονοί τους εγκαταστάθηκαν στον ελληνικό χώρο εδώ και πάρα πολλούς αιώνες και γλώσσα τους έγιναν τα ελληνικά. Γι' αυτούς, όπως και για τους άλλους ομοθρήσκους τους στην Ελλάδα, ισχύει απόλυτα αυτό που σε τραγικές στιγμές έγραψε ο αρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός, ότι ανάμεσα σ' αυτούς και τους άλλους Έλληνες σφυρηλατήθηκαν ακατάλυτοι δεσμοί «εν ημέραις δόξης και εις περιόδους εθνικών ατυχημάτων».

Είναι χαρακτηριστικό

ότι όπως προκύπτει από το αρχείο του Αθανασίου Τσεκούρα, σημαντικής μορφής του Ηπειρωτικού Ελληνισμού με αξιόλογη πατριωτική δράση, αρχείο που δημοσίευσε ο λόγιος κ. Απόστολος Παπαθεοδώρου, «...η αρκετά μεγάλη Εβραϊκή Κοινότητα των Ιωαννίνων έβλεπε με συμπάθεια τον Αυτονομιακό Βορειοηπειρωτικό Αγώνα, που αναγκάσθηκαν να διεξαγάγουν οι Βορειοηπειρώτες και συνέβαλλε κατά κάποιον τρόπο θετικά σ' αυτόν»... Και αυτά τα 1914, ένα μόλις χρόνο μετά την απελευθέρωση των Ιωαννίνων. Στα έγγραφα του αρχείου εμφανίζεται ξανά και ξανά η Τασούλα, η Εβραία ράφτρα που φαίνεται να δούλεψε για τον ιματισμό των αγωνιστών του Βορειοηπειρωτικού Αγώνα «...περισσότερο από κάθε άλλη ράπτρια ή ακόμη και ράπτη Έλληνα Χριστιανόν ή Εβραίων».

Κάποιοι ίσως θεωρήσουν ότι η προσφορά μιας ράφτρας δεν έχει κάποια ξεχωριστή σημασία. Ας θυμίσουμε τότε τη μεγάλη προσφορά στα ελληνικά γράμματα του Γιαννιώτη Εβραίου διανοούμενου και ποιητή Γιωσέφ Ελιγιά που κατόρθωσε να αγκαλιάσει δύο

πολιτισμούς και δύο παραδόσεις και έγραψε μοναδικούς σε ομορφιά στίχους.

Όσοι πιθανόν νομίζουν πως ακόμα και οι ποιητές δεν προσφέρουν αρκετά, αυτοί, γυρίζοντας τις σελίδες μιας εκδόσεως της Διευθύνσεως Ιστορίας Στρατού με τίτλο «Αγώνες και νεκροί του Ελληνικού Στρατού κατά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο 1940-1945», ας σταθούν μια στιγμή στο Ραφαήλ Χαχάμ του Αντζελου που έπεσε στην Γκραμπάλα στις 5 Νοεμβρίου του 1940, στο Μωϋσή Σάμπο του Αβραάμ, που σκοτώθηκε στους Ποντικάτες, στη διάβαση της Κακαβιάς, στις 26 του Νοέμβρη του ίδιου χρόνου, στο Σέμο Αττάς του Ηλία που έχασε τη ζωή του στο ύψωμα 1216 (Πογονάτι) στις 11 Ιανουαρίου του 1941, στον Ιουστά Πιτσιρίλο του Δαυίδ που ξεψύχησε στη Νιβίτσα, στο υψίπεδο του Κουρβελεσιού, στις 4 Φεβρουαρίου 1941, στον Δαυίδ Νεγρίν του Σαμουήλ που βρήκε το θάνατο στην ίδια τοποθεσία λίγες μέρες αργότερα, τις 13 Φεβρουαρίου 1941. Ήταν όλοι Εβραίοι από τα Ιωάννινα, όλοι του 15ου Συντάγματος Πεζικού που στάθμευε τον καιρό της ειρήνης στην πόλη τους και όλοι έδωσαν την ζωή τους για την Ελλάδα.

Τέλος, τρεις μόνο αριθμοί.

Πριν από τον πόλεμο ζούσαν στην πρωτεύουσα της Ηπείρου 1.950 Εβραίοι. Απ' αυτούς 1.870 οδηγήθηκαν στα ναζιστικά στρατόπεδα. Επέστρεψαν 112.

Αυτό που συνέβηκε στο εβραϊκό νεκροταφείο των Ιωαννίνων δεν πρέπει να ξαναγίνει. Για χάρη της Τασούλας της ράφτρας και του Ελιγιά του ποιητή. Για τους Εβραίους στρατιώτες από τα Γιάννενα που έχυσαν το αίμα τους. Επειδή τρεις αριθμοί μαρτυρούν άπειρη φρίκη και οδύνη. Και ακόμα γιατί αυτό επιβάλλει η τιμή του τόπου μας.

του Χριστόφορου Ματιάτου, επίτιμου δικηγόρου **Δημοσ**
ιεύθηκε στην εφημερίδα «Εστία», την 1.7.09